

Apžvalgos

BIOGRAFIJŲ ŽODYNAS „LIETUVOS KNYGOS VEIKĖJAI“

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Knygotyros ir dokumentotyros institutas
 Universiteto g. 3, LT-01513 Vilnius, Lietuva
 El. paštas: domas.kaunas@kf.vu.lt

GIDONI Josif, * 1861 10 19 (s. st.) Kaune, † 1916 04 14 (s. st.) Sankt Peterburge; advokatas, *bibliofilas*.

1881 baigė Sankt Peterburgo u-to Teisės f-tą. 1887–1905 Kaune tarnavo prisiekusiojo advokato padėjėju, 1906–1915 – prisiekusiuoju advokatu Kauno apygardos teisme. 1915 išvyko gyventi į Sankt Peterburgą. XIX a. pab.–XX a. pr. aktyviai dalyvavo Kauno skaitymo mėgėjų dr-jos veikloje (priklausė dr-jos įstatų rengimo, b-kos fondo komplektavimo kom-joms, prisidėjo prie jos vykdyto kultūrinio ir šviečiamojo darbo). Sulaupė turtingą (tikslus dydis nežinomas, tačiau galėjo siekti iki kelių tūkst. egz.) įvairiakalbę ist., teisės ir menotyros asm. b-ką. B-ka turėjo knygos antspaudą su įrašu rusų k.: *BIBLIOTEKA I. X. GIDONI / Polka / Riad / № ...* Jo asm. b-ką paveldėjo Kaune gyvenusi dukra aktorė Eugenija Gidoni (1901–1954). B-ka žuvo Antrojo pasaulinio karo metais, tačiau pavienių jos spaudinių yra išlikę Kauno b-kose.

Š.: LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. Kauno knygos kultūra 1843–1918 metais: daktaro disertacija. Vilnius, 2002, p. 115, 119, 126.

Nijolė Lietuvninkaitė

JANKAUSKAS Platonas, * 1860 10 31 Minske (Baltarusija), † 1941 11 27 Daniliškyje (Panevėžio r.); inžinierius mechanikas, *bibliotekininkas*, *bibliofilas*.

1883 baigė Sankt Peterburgo u-tą, 1886 – Sankt Peterburgo kelių inžinierių i-tą, 1889–1920 jame dėstė. Technikos m. daktaras (1893), profesorius (1902). 1921 atvyko į Lietuvą, dėstė Aukštuosiuose kursuose, 1922–1934 – VDU. Parašė ir išleido kelis teorinės mechanikos paskaitų kursus (1926–1934). Aktyviai dalyvavo VDU b-kos kom-jos veikloje. 1922–1934 vadovavo Technikos f-to b-kai, rengė sist. spaudinių k-gą. Universalią ir įvairiakalbį asm. b-ką pradėjo kurti gyvendamas Sankt Peterburge. Knygas žymėjo XIX a. pab.–XX a. pr. meniniu ekslibrisu su įrašu rusų k.: *BIBLIOTEKA P. K. JAN-*

KOVSKAGO / DANILIŠKI, ir knygos anspaužu: *Prof. P. Jankausko / BIBLIOTEKA*. Asm. b-ką pavyzdinčiai tvarkė: knygas inventorino, klasifikavo sist. tvarka, rūpinosi jas meniškai įrašyti, laikė specialiose spintose. Turėjo XIX a. Rusijoje išleistų bibliofilinių leidinių. Tikslus asm. b-kos dydis (galėjo siekti kelis tūkst. egz.) ir jos likimas nežinomas. Asm. b-kos knygų po Δ mirties pateko į Kauno valstybinį u-tą. Dalis jų (XIX a. rusų grožinė ir filosofinė. lit-ra) yra Kauno technologijos u-to b-koje.

Nijolė Lietuvninkaitė

KRIKŠČIUKAITIS Jonas, * 1866 XII 30 Būgnuose (Vilkaviškio r.), † 1946 II 9 Romoje; kunigas, vienuolis, *bibliofilas, bibliotekininkas*.

Marijampolės g-joje baigė šešias klases. 1886–1891 mokėsi Seinų dvasinėje sem-joje. Išventintas į kunigus 1891. Metelių, Miroslavo, Šventėžerio vikaras ir klebonas, taip pat gudiškų Teolino ir Sapackinės parapijų administratorius. 1919 įstojo į marijonų vienuoliją Marijampolėje. 1920–1925 Vilniuje arkivyskupo Jurgio Matulaičio asmeniniu marijonų reikalų sekretorius. 1925–1930 generalinis Lietuvos marijonų vikaras. Gyvendamas Vilniuje antikvariatuose ir knygynuose supirkinėjo knygas ir period. leidinius marijonų b-kai. Δ knygas rinkti padėjo ir marijonas bibliofilas kun. Jan Sobczyk. Δ pavyzdinčiai sutvarkė ir nuolat pildė naujais leidiniais Marijampolės marijonų vienuolijos b-ką. Parengė b-kos k-gą. 1940 b-koje buvo daugiau kaip 50 000 leidinių. Gyvendamas Romoje sutvarkė marijonų vienuolijos b-ką ir centr. archyvą. Bendradarbiavo „Kryžiuje“, „Ūkininkė“, „Vadove“. Rankraštyje liko atsiminimai apie gyvenimo laikotarpį Vilniuje ir leidinių rinkimą.

L.: KRIKŠČIUKAITIS, J. Kaip Marijonų bibliotekai knygas rinkau. *XXVII knygos mėgėjų metraštis*.

1937, t. 2, p. 25–31; Kun. Jonas K. *Marijampolės Parapija*, 1933, nr. 11, p. 85–86; A.a. kun. Jonas

K. *Lietuvių balsas*, 1946, nr. 7.

Iveta Jakimavičiūtė

LEONAS Jurgis, * 1896 01 19 Stukoniuose (Kupiškio r.), † 1983 10 26 Panevėžyje; *knygų prekybininkas, bibliofilas*.

Baigęs Skapiškio pr. m-klą, dirbo Kaune, Maskvoje, po Pirmojo pasaulinio karo grįžo į Lietuvą ir vertėsi naujų, bukinistinių ir antikvarinių knygų prekyba. Iš pradžių prekiaavo Kauno senamiesčio turguje nuo staliuko, vėliau Gedimino gatvėje atidarė knygyną, samdė pardavėjas. Supirkinėjo ir pardavinėjo naudotas ir senas knygas, period. leidinius liet., lenkų, rusų, anglų, prancūzų, vokiečių ir kt. kalbomis, išperkamuoju mokesčiu siuntė į provinciją. Taip pat prekiaavo pašto ženklais ir albumais. Spaudinius rinko iš gyventojų keliaudamas po kaimus ir miestelius, išgydavo neišplatintų leidinių iš Marijos Šlapelienės knygyno Vilniuje, organizavo mainus. Komercinius skelbimus dėjo į „Dieną“, „Lietu-

vos naujienas“ ir kt. laikraščius, išleido *J. Leono knygyno knygų katalogą* (1934), kuriame užregistruotos 506 knygos ir period. leidinių komplektai, Aleksandro Narkevičiaus romaną *Zuzi šoka* (1932). Komerciniais ir pažintiniais sumetimais tarpukariu buvo išvykęs į JAV, aplankė Prancūziją ir Vokietiją. Knygynas 1940 nacionalizuotas, savininkas poka-riu gyveno Panevėžyje, nuo 1952 iki 1966 dirbo ryšių kontoroje, spaudos kioske. Tuo pačiu metu vertėsi ir nedidelio masto nelegalia senųjų leidinių prekyba, atsargų įsigyda-mas iš Šlapelienės ir bibliofilų, bendravo su kolekcininkais, rinko monetas, kraštotyros muziejuje surengė numizmatikos parodą. Savo pomėgius populiarino vietos spaudoje ir radijo laidose.

Domas Kaunas

NIEMI, Niemis August Robert, * 1869 07 25 Lemu (Suomija), † 1931 10 28 Helsinkyje; suomių tautosakininkas, *asmeninės bibliotekos savininkas*.

Nuo 1899 dėstė Helsinkio u-te, profesorius (1918). Lietuvos u-to liet. filologijos gar-bės daktaras (1923). Nuo 1899 lankėsi Lietuvoje, surinko apie 3500 liet. liaudies dainų, jas tyrinėjo. Paskelbė *Lietuvių dainos ir giesmės šiaurietinėje Lietuvoje* (su Adolfu Saba-liausku, 1911), *Lietuvių liaudies dainų tyrinėjimai* (1913, liet. 1932). Parengė ir išleido suomių k. *Lietuvių literatūros istoriją* (1925). Parengė liet. m-klų reformos projektą. Su-kaupė vertingą asm. moksl. b-ką. 1935 VDU b-ka iš Δ palikuonių už simbolinę kainą įsigijo apie 900 XIX–XX a. spaudinių. Rinkinį sudarė vertinga filologijos lit-ra, daugiau-sia vokiečių k. Asm. b-koje buvo ir liet. leidinių. B-ka turėjo knygos antspaudą su įrašu: *A. R. Niemen / kirjasto*.

L.: LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. Asmeniniai knygų rinkiniai Kauno universiteto bibliotekoje 1923–1950 metais. *Knygotyra*, 1991, t. 18, p. 57–64.

Nijolė Lietuvninkaitė

PODBERESKI Romuald, * 1813 Vilniuje, † 1856 10 22 Archangelsko gub. (Rusija); *leidėjas*.

Baigęs Vilniaus g-ją, nuo 1830 studijavo VU Lit-ros ir laisvųjų menų f-te. 1835–1836 Rusijoje dirbo gubernieriu. 1836–1840 Maskvos u-te studijavo teisę. 1840 persikėlė gyven-ti į Peterburgą. 1843–1844 Peterburge leido „Rocznik literacki“, vėliau jį tęsė Vilniuje (t. 4, 1848), kuriame leido ir „Pamiętnik Naukowo-literacki“. Pastarąjį norėjo tęsti Varšu-voje, bet buvo suimtas ir ištremtas į Pinegą, Archangelsko gub. žurnale *Tygodnik Peters-burski* paskelbė straipsnių apie dailę. Jo portretą nutapė dail. Karolis Žukovskis (Varšuvos nacionalinė b-ka).

Vladas Gasiūnas

SOKOLOVSKIS Arija, * XIX a., † XIX a. Kaune; *spaustuvininkas*.

1865 paveldėjo iš tėvo Šimelio Sokolovskio spaustuvę. 1868–1880 gaudavo užsakyimų iš Kauno gub. v-bos, miesto dūmos, a. įstaigų. Δ spaustuvė buvo viena svarbiausių Kauno poligrafijos įmonių, spausdinusių knygas. 1843–1915 išspausdino 14% visos įvairiakalbių knygų ir brošiūrų produkcijos ir pagal leidybos apimtį Kaune užėmė trečiąją vietą. Apie 1882 Δ spaustuvę paveldėjo sūnūs Šaja ir Maksimas. Sokolovskių spaustuvė išspausdino 160 pavad. leidinių: liet. elementorių *Mokslas skaitima rasza lietuviszka diel mažu wayku* (2 leid., 1862), po 1904 – 12 liet. knygų ir brošiūrų, period. leidinius „Nedėldienio skaitymas“ (1905–07), „Vargonininkas“ (1909) ir kt.

Š.: Kauno apskrities archyvas, f. 50; LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. *Kauno knygos kultūra 1843–1918 metais*: daktaro disertacija. Vilnius, 2002, p. 39–54.

L.: MERKYS, Vytautas. Lietuvos poligrafijos įmonės 1795–1915. Iš *Spauda ir spaustuvės*. Vilnius, 1972, p. 170–171.

Nijolė Lietuvninkaitė

ŠAPOKA Adolfas, * 1906 02 13 Grybeliuose (Utenos r.), † 1961 03 09 Toronte (Kanadoje); istorikas, pedagogas, publicistas, *redaktorius*.

Iki 1921 mokėsi Utenos prog-joje. 1925 baigė Panevėžio g-ją. 1925 įstojo į Lietuvos u-to Humanitarinio f-to Istorijos skyrių, 1929 studijas baigė. 1932 išrinktas VDU Humanitarinių mokslų f-to Lietuvos istorijos katedros vyresniuoju asistentu. Istorijos mokslų dr. (1938). Docentas (1939). 1941–1943 VDU docentas. 1939 apgynė habilitacijos darbą „1655 metų Kėdainių sutartis, arba Švedai Lietuvoje 1655–1656 metais“. 1930–1932 specializavosi Prahos, 1933 Stokholmo u-tuose užsienio istorikams surengtuose kursuose. 1944 pasitraukė į Vokietiją. Buvo Lituanistikos i-to Istorijos skyriaus vedėjas, *Lietuvių enciklopedijos* Bostone bendradarbis. Dalis straipsnių išleista atskirais atspaudais. Dalyvavo liet. visuom. org-jų veikloje: Kanados liet. bendruomenės tarybos narys, Kanados liet. katalikų federacijos pirm., Pasaulio liet. bendruomenės seimo narys. Priklausė ateitininkų org-jai. 1934 įstojo į Lietuvos istorijos dr-ją, aktyviai dalyvavo jos veikloje. Svarb. veikalai: *Lietuva ir Lenkija Jogailos laikais* (1935), *Lietuva ir Lenkija po 1569 Liublino unijos* (1938), *Senasis Vilnius* (1963), *Jonušas Radvila ir Švedija* (1941), *Lietuvos kaimo ir dvaro santykiai XVIII a. antroji pusė* (1941), *Lietuva, kraštas ir tauta* (1946), *Lithuania Through the Ages* (1948, 1955), *Vilnius Lietuvos gyvenime* (1954 anglų k.). Skelbė istorinės tematikos straipsnius ir recenzijas Lietuvos ir užsienio periodinėje spaudoje. Redagavo *Lietuvos istoriją* (1936, pak. leidimas užsienyje ir Lietuvoje 1989). Toronte nuo 1949 iki mirties redagavo *Tėviškės žiburius*. Apdovanotas LDK

Gedimino 4-ojo laipsnio ordinu. Slapyv.: A. Stanys, A. Mikulėnas, A. Š., A. Šp, Dr. A. Grybas, Dr. A. Stanys, Dr. Normantas.

L.: DABULEVIČIENĖ, Paulina. Adolfas Šapoka. *Tarp knygų*, 2006, sausis, p. 23–30.

Iveta Jakimavičiūtė

TISZKIEWICZ, Tiškevičius, Benediktas Jonas, * 1875 Paryžiuje, † 1948 ten pat; grafas, Raudondvario dvaro savininkas, *bibliofilas*.

1903 perėmė Raudondvario rūmų valdymą. Iš tėvo Benedikto Henriko Tiszkewicziaus (1852–1883) paveldėjo asm. b-ką (apie 2000 spaudinių). 1903–1914 kartu su bibliofilinių polinkių turėjusia žmona Róža Branicka (1881–1953) asm. b-kos kūrimui skyrė ypatingą dėmesį. Knygas įsigydavo vietos ir užsienio antikvariatuose. Raudondvario b-ka naudojosi lenkų bibliografas Karolis Estreicheris (1827–1908). Δ asm. b-ką sudarė įvairiakalbė humanitarinių, socialinių, gamtos mokslų, meno lit-ra. Turėjo inkunabulų. Vertingiausias iš jų – žinomo humanisto Hartmano Schedelio (1440–1514) *Liber chronicarum* („Kronikų knyga“, 1493), dabar saugomas VU b-koje. B-ka garsėjo retais XVI–XIX a. leidiniais, gausiu graviūrų, ekslibrisų (apie 1500 vnt.), kartografijos ir ikonografijos rinkiniu. Knygas žymėjo superekslibrisu, herbiniu ekslibrisu ir dviem knygos antspaudais bei įrašais. Dalis asm. b-kos knygų specialiai įrištos oda. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą Δ asm. b-koje buvo apie 20000 egz. spaudinių. Ji užėmė vieną Raudondvario rūmų salę. Vertingų spaudinių išsivežė į Lenkiją, dalis b-kos dingo per Pirmąjį pasaulinį karą. Po 1918 Δ asm. b-kos knygų pateko į Petro Jakšto, Wilhemo Burkevičiaus ir kt. žinomų bibliofilų privačias kolekcijas, antikvariatų. Didesniąją jų dalį (7875 egz.) nupirko knyginkas Walteris Fischeris ir padovanojo VDU b-kai. Šiuo metu Δ asm. b-kos knygų esama Lenkijos nacionalinėje b-koje Varšuvoje, VU, Kauno technologijos u-to ir kt. Lietuvos b-kose.

L.: SNIKUVIENĖ, Aldona. *Raudondvaris: Grafai Tiškevičiai ir jų palikimas*. Vilnius, 1998, p. 35–37, 164–165; LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. Asmeniniai knygų rinkiniai Kauno universiteto bibliotekoje 1923–1950 metais. *Knygotyra*, 1991, t. 18, p. 57–64.

Nijolė Lietuvnickaitė

WROTNOWSKI Feliks, * 1803 ar 1805 Kariotiškėse (Trakų r.), † 1871 07 02 Paryžiuje; bibliotekininkas, *leidėjas*.

1820–1822 VU pas Joną Rustemą studijavo piešimą. Nuo 1826 dirbo žurn. *Dziennik Wileński* redakcijoje. Dalyvavo 1831 sukilime, buvo deleguotas į Varšuvą, vėliau kovėsi Deziderio Adomo Chlapovskio dalinyje. Pralaimėjus sukilimui pasitraukė į užsienį, gyveno Paryžiuje. Buvo Lietuvių draugijos (Towarzystwo Litewskie) sekretorius. Redagavo žurn. „Dziennik Narodowy“ (su V. Plateriu) ir *Wiadomości Polskie*. Nuo 1834 dirbo Drau-

gijos mokslui remti (Towarzystwo Pomocy Naukowej) b-koje. 1854–1860 Lenkų b-kos Paryžiuje direktorius. Sudarė b-koje buvusio Adolfo Cichovskio grafikos rink. k-gą (*Cichanowskiego Adolfa zbiory starożytności w Paryżu przez F. W.*, Paryžius, 1856). Dovanuoja jai asmeninės b-kos knygų. Išleido knygų – *Upominek dla dzieci litewskich* (Lietuvių vaikų lauktuvės, Vilnius, 3 t., 1829), *Pamiętnik obywatela powiatu Upitskiego* (Upytės pavieta piliečio atsiminimai, 1835, su Lietuvos žemėlapiu), *Zbiór pamiotników o powstaniu Litwy w 1831* (Atsiminimų apie 1831 sukilimą Lietuvoje rinkinys, 1835) ir kt.

Vladas Gasiūnas

ZAŁECKI Bronisław, * 1819 01 02 Račkėvičių dvare (Minsko sr., netoli Slucko), † 1880 01 02 Mentone (Prancūzija); *bibliotekininkas, knygų iliustruotojas*.

Nuo 1837 Tartu ir Charkovo u-tuose studijavo teisę. Simono Konarskio byloje apie 2 metus buvo kalinamas ir ištremtas į Černigovą. 1845 sugrįžo į tėviškę, gyveno Vilniuje. 1848–1856 už konspiracinę veiklą buvo išsiųstas eiliniu į Orenburgo korpusą, kuriame 1849 susipažino su Tarasu Ševčenka. 1851 abu dalyvavo Karatau ekspedicijoje. 1853 gavo praporščiko laipsnį. 1856 paleistas į atsargą. 1858 Minsko gub. buvo išrinktas valstiečių reikalų k-to nariu. Apie 1860 išvyko į Italiją, vėliau gyveno Paryžiuje, palaikė ryšius su 1863 sukilimo dalyviais. Buvo Istorijos-literatūros draugijos (Towarzystwa historyczno-literackiego) Paryžiuje bibliotekininkas, nuo 1862 sekretorius, jos leidinių redaktorius. Nuo 1865 dirbo Lenkų b-koje (1870–1880 direktorius). Rūpinosi b-ką padaryti viešąja institucija ir jos apsauga 1870–1871 karo metais. Išleido savo ofortais iliustruotus albumus *Lavie des steppes Khirghises* (Kirgizijos stepių gyvenimas, 1865, 22 iliustr.), *Chefs d'oeuvres de Jacob Ruysdael* (Jakobo Ruisdalo kūriniai, 1867, 5 iliustr.), parašė kn. apie dail. Eleną Skirmantaitę *Z życia Litwinki* (Iš lietuvių gyvenimo, 1876,), atsiminimų. Sukūrė estampus „Zigmantas Sierakauskas kalėjime“, „Romos Koliziejus“, „S. Malo vaizdas“ ir kt.

L.: REWIŃSKI, S. Bronisław Zaleski. *Tygodnik Ilustrowany*, 1880, nr. 212, p. 33–34.

Vladas Gasiūnas